

УДК 37.091.33:373.3.091.3

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ КАЗКИ З МАТЕМАТИЧНИМ ЗМІСТОМ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Гладченко І. В.

У статті розглянуто можливості використання дидактичної казки як засобу навчання математики дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Визначено психолого-педагогічні умови ефективного застосування казкових сюжетів у корекційно-розвивальному навчанні, подано приклади інтеграції математичного змісту в сюжет казки. Зазначено значення цього методу для підвищення мотивації до навчання та формування пізнавальної активності учнів.

Ключові слова: дидактична казка, діти з порушеннями інтелектуального розвитку, математичний зміст, спеціальна освіта, корекційно-розвивальне навчання.

The article examines the possibilities of using didactic fairy tales as a means of teaching mathematics to children with intellectual disabilities. The psychological and pedagogical conditions for the effective application of fairy-tale plots in corrective and developmental education are identified, and examples of integrating mathematical content into the fairy-tale narrative are presented. The significance of this method for enhancing motivation to learn and fostering students' cognitive activity is highlighted.

Keywords: didactic fairy tale, children with intellectual disabilities, mathematical content, special education, corrective and developmental learning.

Вступ. Одним із пріоритетних завдань сучасної спеціальної освіти є пошук ефективних методів і прийомів, які сприяють розвитку пізнавальної діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями. Такі учні потребують особливого підходу, що поєднує навчання з ігровою діяльністю, забезпечує емоційне залучення та практичне засвоєння знань. Одним із методів, що поєднує ці компоненти, є дидактична казка, яка виступає потужним засобом навчання, розвитку та корекції пізнавальної сфери дитини.

Актуальність використання математичних казок зумовлена специфікою самої математики як абстрактної науки. Діти з інтелектуальними порушеннями часто відчують труднощі при засвоєнні абстрактних понять, тому для них особливо важливо спиратися на конкретні образи, дії та емоційно забарвлені ситуації. Саме через казку, що оживлює математичний матеріал, можна зробити процес навчання більш доступним, цікавим і змістовним.

Сучасна система спеціальної освіти спрямована на створення умов для повноцінного розвитку, соціалізації та адаптації дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Одним із провідних напрямів є пошук інноваційних, емоційно привабливих і доступних засобів навчання, які сприяють формуванню пізнавальної активності, розвитку мислення, мовлення, дрібної моторики, а також підвищенню навчальної мотивації.

Дидактична казка поєднує елементи художнього слова, гри та навчання, забезпечуючи доступність складного матеріалу і створюючи позитивний емоційний фон під час уроку. Вона стимулює інтерес до пізнання, допомагає засвоювати абстрактні математичні поняття через яскраві образи, унаочнює навчальний матеріал і спонукає дитину до активної взаємодії. Для дітей з інтелектуальними порушеннями це особливо важливо, адже саме емоційний компонент значною мірою визначає їхню пізнавальну активність і здатність до засвоєння нового.

Дидактична казка з математичним змістом сприяє розвитку логічного мислення, уваги, пам'яті, мовлення та уяви. Вона допомагає створити зв'язок між конкретними діями й абстрактними математичними поняттями (кількість, форма, величина, послідовність, порівняння тощо). Крім того, казковий сюжет дозволяє формувати в дітей морально-ціннісні орієнтири, адже герої казок демонструють моделі співпраці, допомоги, наполегливості у подоланні труднощів.

Актуальність дослідження зумовлена потребою в пошуку інноваційних підходів до навчання математики дітей з інтелектуальними порушеннями, підвищенні ефективності корекційно-розвивального процесу, а також недостатнім висвітленням у науково-педагогічній літературі питань практичного використання дидактичної казки у навчанні математики в спеціальних закладах освіти.

Використання дидактичної казки у навчанні математики дітей з порушеннями інтелектуального розвитку є важливим напрямом спеціальної

педагогіки, адже вона сприяє індивідуалізації навчання, розвитку особистості дитини, формуванню позитивного ставлення до пізнавальної діяльності та підвищенню якості засвоєння математичних знань.

Однією з *основних цілей* такого підходу є обґрунтування ефективності дидактичної казки як засобу розвитку математичних умінь та пізнавальної активності дітей. Для цього необхідно розглянути кілька ключових аспектів. По-перше, важливо вивчити психолого-педагогічну літературу щодо застосування дидактичної казки в освітньому процесі та виділити основні принципи її використання. По-друге, слід з'ясувати сутність поняття «дидактична казка» та визначити її вплив на навчально-пізнавальну діяльність дітей. По-третє, важливо враховувати особливості пізнавальної діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями під час навчання математики, що дозволяє адаптувати матеріал до їхніх можливостей. Крім того, створення прикладів дидактичних казок з математичним змістом, які враховують вікові та психофізіологічні особливості дітей, забезпечує доступність та ефективність навчання. Такий комплексний підхід дозволяє інтегрувати гру, емоційне залучення та навчання, стимулюючи активність, розвиток мислення та мовлення дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна педагогіка та спеціальна освіта приділяють значну увагу пошуку ефективних методів навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку (ПІР). Одним із перспективних підходів є використання дидактичної казки, що поєднує навчальний і емоційно-ігровий компоненти та стимулює пізнавальну активність дітей. Дидактична казка дозволяє організувати навчальний процес у доступній для дітей формі, залучати їх до активної участі, розвивати мислення, мовлення та математичні уявлення.

Ряд закордонних досліджень показує, що казка та сюжетні історії є потужним інструментом формування математичних уявлень у дошкільнят та молодших школярів. Так, Andersone і Rudite (2009) відзначають, що інтеграція

казкових сюжетів у математичні заняття дозволяє залучати дітей до активного мислення, розвивати навички рахунку та класифікації, а також формувати поняття послідовності та величини. Подібні висновки зробили Arteaga-Martínez та співавт. (2021), підкреслюючи, що використання популярних казок стимулює логічне мислення та сприяє розвитку когнітивних процесів у дітей раннього віку.

Особливий інтерес викликають роботи, що зосереджені на навчанні дітей з ППР. Так, Jiménez (2013) демонструє ефективність застосування завдань у форматі «story-based math problems» для дітей із помірними інтелектуальними порушеннями: інтеграція сюжетної лінії допомагає утримувати увагу дітей, активізує пам'ять і дозволяє поступово формувати математичні навички. Özlem Altındağ Kumaş (2024) підкреслює ефективність цифрових історій у навчанні математичних понять дітей з легкими порушеннями інтелектуального розвитку, відзначаючи зростання мотивації та покращення результатів у засвоєнні числових та логічних операцій. Schnepel та співавт. (2020) додають, що систематичне використання адаптованих методів навчання, включно з сюжетними підходами, дозволяє забезпечити поступовий прогрес у математичних навичках дітей з ППР в інклюзивних класах.

Вітчизняні роботи зосереджуються переважно на психолого-педагогічних аспектах навчання дітей з ППР та формуванні математичних уявлень, але рідко охоплюють дидактичну казку як метод навчання. Так, І. Гладченко (2021, 2025) досліджує корекційні аспекти формування елементарних математичних уявлень у дітей з ППР, підкреслюючи необхідність адаптації матеріалу та використання наочних засобів. Т. Яновська і Т. Тітова (2024) аналізують розвиток комбінаторного та поняттєвого мислення старших дошкільників з ППР, що є важливою базою для інтеграції казкових сюжетів у навчальний процес. О. Чеботарьова (2021) розглядає науково-методичне забезпечення навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку, акцентуючи на потребі спеціально розроблених програм і матеріалів, що узгоджується з підходом

дидактичної казки.

Таким чином, українські дослідження підтверджують, що діти з ППР потребують спеціально організованого навчального процесу з урахуванням індивідуальних можливостей та потреб. Проте використання дидактичної казки як засобу навчання математики для цієї категорії дітей залишається недостатньо вивченим. Це відкриває перспективи для розробки та впровадження казкових сюжетів з математичним змістом, які поєднують корекційну спрямованість, наочність і емоційне залучення, стимулюючи активну пізнавальну діяльність дітей.

Виклад основного матеріалу. Дидактична казка – це особливий вид навчального матеріалу, у якому поєднано елементи художнього оповідання, гри та навчання. Вона створюється з метою засвоєння певного навчального змісту, розвитку пізнавальної активності, мислення, мовлення, уяви та емоційної сфери дітей.

На відміну від традиційної народної чи літературної казки, дидактична казка має чітко визначену педагогічну мету – навчальну, розвивальну або виховну. У ній художні образи, сюжет і персонажі виконують функцію засобів пояснення навчального матеріалу, що допомагає зробити його зрозумілим і доступним для дитини.

Основними ознаками дидактичної казки є:

- наявність навчального завдання (формування певного поняття, уміння чи навички);
- відповідність змісту віковим та інтелектуальним особливостям дітей;
- використання елементів гри, діалогу, емоційного впливу;
- зв'язок із життєвим досвідом дитини;
- наявність позитивного емоційного фону та морального підтексту.

Завдяки своїй формі казка зменшує напруження, знімає страх перед складним матеріалом, сприяє емоційному залученню дитини до навчального процесу. У ній пізнання відбувається через дію, образ і почуття, що особливо

важливо для дітей з особливими освітніми потребами, які часто засвоюють знання на конкретно-образному рівні.

Діти з інтелектуальними порушеннями характеризуються уповільненим темпом психічного розвитку, зниженим рівнем пізнавальної активності, обмеженими можливостями узагальнення й абстрагування, труднощами у формуванні понять. Їм властиві порушення уваги, пам'яті, мислення, мовлення, що впливає на сприйняття й опрацювання навчального матеріалу.

Згідно з дослідженнями Л. Виготського, М. Певзнер, В. Лубовського та інших науковців, для навчання таких дітей необхідно створювати спеціальні педагогічні умови, які забезпечують опору на наочність, практичну діяльність і позитивні емоції. Ефективним є використання прийомів, що стимулюють інтерес, формують пізнавальну мотивацію, дають можливість дітям діяти активно, відчувати успіх і задоволення від результату.

Математика для дітей цієї категорії часто є складною через свою абстрактність, тому засвоєння понять відбувається переважно через конкретні дії з предметами, ігрові ситуації, сюжетно-рольові форми навчання. Саме тому казка – як форма, що поєднує дію, образ і слово, – має потужний корекційно-розвивальний потенціал. Вона допомагає:

- активізувати мислення та увагу;
- полегшити розуміння навчального матеріалу;
- розвинути мовлення, здатність до узагальнення;
- формувати позитивне ставлення до навчання.

Отже, навчання дітей з інтелектуальними порушеннями повинно спиратися на принципи емоційності, доступності, наочності, поетапності та особистісно орієнтованого підходу, що забезпечує індивідуальний темп і способи засвоєння знань. Дидактична казка цілком відповідає цим вимогам, адже об'єднує освітню, виховну, розвивальну й корекційну функції.

Пізнавальна активність є внутрішньою готовністю та прагненням дитини до пізнання нового, до самостійного пошуку, спостереження, порівняння та

аналізу. У дітей з порушеннями інтелектуального розвитку така активність часто знижена через обмежений життєвий досвід, низьку самооцінку, а також труднощі у спілкуванні та процесі пізнання. Казка виступає одним із найефективніших засобів стимулювання пізнавальної активності, оскільки вона викликає позитивні емоції, почуття радості, здивування та співпереживання, створює ситуації успіху та зацікавленості, допомагає засвоювати нові знання у природний, ненав'язливий спосіб, а також активізує мислення дітей через розв'язання проблемних ситуацій, що виникають у сюжеті. Таким чином, казка сприяє розвитку інтересу до пізнання, стимулює розумову активність та підтримує емоційне залучення дитини до навчальної діяльності.

У процесі роботи з дидактичною казкою діти не просто слухають історію – вони стають її учасниками: допомагають героям рахувати, порівнювати, класифікувати предмети, знаходити рішення. Таким чином навчальна діяльність перетворюється на емоційно забарвлену гру, де знання здобуваються невимушено, через власний досвід.

Крім того, казковий сюжет сприяє розвитку мовлення, уяви, довільної уваги, пам'яті, логічного та послідовного мислення, а також вихованню моральних якостей – доброти, наполегливості, взаємодопомоги. Усе це формує цілісну основу для подальшого інтелектуального й особистісного розвитку дитини.

Формування елементарних математичних уявлень у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку є складним і тривалим процесом, який вимагає поєднання наочності, практичної діяльності та емоційної залученості. Казка, як особлива форма організації навчання, створює умови для поєднання цих компонентів у єдину систему.

Завдяки казковому сюжету абстрактні математичні поняття – *кількість, форма, величина, просторові та часові відношення, арифметичні дії* – набувають конкретного змісту, зрозумілого для дитини. Казкові персонажі потрапляють у ситуації, що вимагають рахунку, вимірювання, порівняння чи

розв'язання задачі, і дитина разом із ними шукає правильне рішення.

Отже, казка:

- активізує пізнавальний інтерес до математики, долає страх перед складними завданнями;
- створює мотив навчальної діяльності, адже дитина допомагає героям, виконує важливу місію;
- сприяє розвитку логічного мислення, оскільки казкові ситуації мають проблемний характер;
- формує зв'язок між конкретним і абстрактним, переносячи дії з ігрового сюжету в навчальний контекст.

У дидактичних казках математичні завдання інтегруються природно – через сюжет, діалог або дію. Наприклад, герої можуть рахувати предмети, порівнювати довжину стежок, шукати геометричні фігури у чарівному лісі, визначати час за допомогою чарівного годинника тощо.

Дидактична казка, як і будь-який методичний прийом, має певну структуру та логіку побудови, що забезпечує її навчально-виховну ефективність.

Основними структурними елементами математичної казки є:

1. Вступ (зачин) – створення казкового настрою, знайомство з героями, опис ситуації. На цьому етапі важливо викликати емоційний інтерес і залучити дитину до подій.

2. Основна частина (розвиток сюжету) – безпосереднє виконання навчальних завдань у ході подолання труднощів героями. Саме тут інтегруються математичні дії: рахунок, порівняння, вимірювання, класифікація, орієнтація у просторі тощо.

3. Кульмінація та розв'язка – момент, коли дитина (разом із героями) розв'язує проблему, досягає мети, засвоює нове знання.

4. Підсумок (висновок) – узагальнення результатів, позитивна оцінка зусиль дітей, підкріплення мотивації до подальшого навчання.

Побудова математичної казки для дітей з інтелектуальними порушеннями має певні особливості, що забезпечують її ефективність та доступність. Сюжет казки повинен бути простим і логічним, без зайвих сюжетних ліній та складних взаємозв'язків, а сама історія – мати чітку мету, спрямовану на формування конкретного математичного поняття або уміння. Діалоги в казці мають бути короткими, а інструкції – чіткими та зрозумілими. Важливо забезпечувати постійну наочну підтримку за допомогою малюнків, іграшок, фігурок або предметів-замінників, що дозволяє дітям легше сприймати інформацію та засвоювати навчальний матеріал. Казка має мати емоційну виразність, яка досягається через інтонацію, рухи та звуки, а також активну участь дітей – виконання дій, відповідей і рішень під час розповіді. Такі особливості допомагають підтримувати інтерес дітей, уникати перевтоми та забезпечують ефективне засвоєння математичних знань.

У таблиці 1 наведено приклади дидактичних казок з математичним змістом, описані сюжет та мета навчання.

Таблиця 1

Дидактичні казки з математичним змістом

№ з/п	Назва казки	Сюжет	Мета навчання
1	«Як Цифрики порядок відновили»	Одного разу в країні Чисел трапилася пригода – злий чаклун переплутав усі цифри. Цифра 1 опинилася замість 3, а 5 загубилася зовсім. Королева Математика покликала дітей на допомогу. Щоб відновити порядок, треба було правильно розташувати цифри за порядком, порахувати предмети на малюнках і знайти відсутні числа. Коли діти виконали завдання – порядок повернувся, і всі цифри засяяли яскравими кольорами.	Формування уявлень про послідовність чисел; закріплення навичок рахунку в межах 10.
2	«Подорож Геометричних Фігур»	У чарівному лісі загубилися фігури – Коло, Квадрат і Трикутник. Щоб знайти дорогу додому, вони мали виконати завдання: відшукати предмети, схожі на них за формою, порахувати їх, порівняти розміри. Діти допомагали героям і разом дізнавалися, що все навколо має форму знайомих геометричних	Формування уявлень про геометричні фігури; розвиток уміння розрізняти форму й

		фігур.	величину предметів.
3	«Чарівний годинник»	У країні Часу зупинився великий годинник. Його чарівні стрілки заснули, бо ніхто не міг правильно визначити час доби (ранок, день чи вечір). Щоб їх розбудити, діти виконували завдання: визначали час за малюнками, упорядковували події протягом доби, порівнювали тривалість дій. Коли все вдалося – годинник знову ожив, а діти зрозуміли, як плине час.	Ознайомлення з поняттями часу; послідовністю частин доби; розвиток уміння орієнтуватися в часових відношеннях.

Ефективність використання дидактичної казки в навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями ґрунтується на дотриманні основних педагогічних принципів.

По-перше, *принцип доступності* передбачає, що матеріал казки відповідає віковим та інтелектуальним можливостям дітей, використовується зрозуміла мова та наочні засоби.

По-друге, *принцип наочності* забезпечується активним використанням ілюстрацій, фігурок, предметів та схем під час розповіді, що полегшує сприйняття та засвоєння навчального матеріалу.

По-третє, *принцип емоційності* проявляється у викликанні у дітей позитивних емоцій, цікавості та мотивації до навчання через захопливий сюжет.

По-четверте, *принцип діяльнісного підходу* означає активну участь дитини у сюжеті казки, виконання дій та допомогу героям, що сприяє розвитку практичних навичок та логічного мислення.

Нарешті, *принцип системності та поступовості* передбачає логічний зв'язок завдань у казці, поступове зростання їхньої складності та врахування індивідуального темпу розвитку кожної дитини.

Дотримання цих принципів забезпечує високу ефективність використання дидактичної казки як засобу навчання та розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Організація роботи з казкою включає такі етапи:

I. Підготовчий етап – ознайомлення дітей із темою казки, демонстрація наочних матеріалів, створення позитивного емоційного фону.

II. Основний етап (розповідь казки) – активне залучення дітей у сюжет: виконання завдань, участь у діалогах, ігрові дії з предметами.

III. Завершальний етап – обговорення результатів, підсумування навчального матеріалу, оцінка дій дітей, позитивне підкріплення успіхів.

Щоб діти не залишалися пасивними слухачами, а активно засвоювали навчальний матеріал, застосовуються різні прийоми активізації пізнавальної діяльності (табл.2).

Таблиця 2

**Методи активізації пізнавальної діяльності при роботі з
дидактичною казкою**

№ з/п	Прийом активізації пізнавальної діяльності	Опис застосування	Мета / ефект
1	Ігровий прийом	Діти виконують дії разом із героями казки: рахують, сортують, вимірюють предмети, виконують завдання на логіку.	Активізація уваги, розвиток логічного мислення та практичних умінь.
2	Питання та загадки	Педагог ставить запитання або пропонує задачі під час сюжету.	Стимулює мислення та мовлення, розвиває здатність до аналізу.
3	Використання наочного матеріалу	Ілюстрації, предмети, фігурки героїв, картки з числами або формами.	Підтримує наочне сприйняття, допомагає засвоєнню абстрактних понять.
4	Виконання ролей у казковому сюжеті	Діти «стають героями» казки, виконують функції персонажів.	Підвищує залученість, формує вміння приймати рішення та діяти самостійно.
5	Повторення та закріплення	Навчальні дії повторюються у різних ситуаціях.	Забезпечує міцне засвоєння матеріалу, розвиток пам'яті та мислення.
6	Емоційне підкріплення	Похвала, усмішка, заохочення до самостійних дій.	Підвищує мотивацію, формує позитивне ставлення до навчання.

Педагог відіграє ключову роль у процесі роботи з дидактичною казкою,

адже його завдання полягає не лише у розповіді сюжету, а й у створенні сприятливого освітнього середовища для дітей. Він організовує діяльність дітей, спрямовує їхню увагу, підтримує інтерес та допомагає виконувати завдання. Важливим є інтерактивна участь педагога, який взаємодіє з дітьми, ставить запитання, моделює ситуації та пропонує варіанти рішень. При цьому здійснюється індивідуальний підхід – враховується рівень розвитку кожної дитини, її темп сприйняття та можливості у засвоєнні матеріалу. Педагог також моделює емоційний фон, створюючи позитивний настрій, підтримуючи впевненість у власних силах та похвалюючи за успіхи. Крім того, він надає корекційну підтримку, коригуючи помилки, допомагаючи зрозуміти невідомі поняття та адаптуючи матеріал до потреб конкретної дитини. Таким чином, педагог виступає посередником між навчальним змістом і дитиною, забезпечує інтеграцію навчання, гри та емоційного залучення, а також стимулює активну участь і самостійність дітей у процесі пізнання.

Практичне використання дидактичних казок передбачає планування занять за казковим сюжетом, де математичні завдання інтегровані у сюжетні дії.

Основні моменти організації таких занять:

1. Початок заняття (мотиваційний етап).

Вступна бесіда про казку, демонстрація наочного матеріалу (малюнки, іграшки, фігурки героїв).

Мотивація: Педагог створює інтригу: «Що трапилось у чарівному лісі?» або «Цифрики загубилися – допоможемо їм».

Мета: активізувати увагу, зацікавити дітей, налаштувати на співпрацю.

2. Основна частина заняття (виконання завдань у сюжеті казки).

Казка № 1: «Як Цифрики порядок відновили»: Рахунок і послідовність чисел.

Завдання: розташувати цифри за порядком, підрахувати предмети, знайти відсутні числа.

Методика: діти виконують дії разом з героями, повторюють назви чисел, рахують предмети за картками або малюнками.

Казка № 2: «Подорож Геометричних Фігур»: Геометричні фігури та орієнтація в просторі.

Завдання: знайти предмети, що відповідають формі героя; скласти фігури за заданим зразком; визначити довжину, висоту, ширину.

Методика: інтерактивна діяльність – діти прикріплюють фігури на дошку, розставляють їх у «домівках героїв».

Казка № 3: «Чарівний годинник»: Поняття часу та послідовності дій.

Завдання: визначати послідовність подій, співвідносити їх з часом доби, встановлювати правильний порядок дій.

Методика: картки з подіями, сюжетні ігрові завдання, розподіл ролей між дітьми.

3. Завершальна частина заняття.

Підсумок казки, обговорення, що вийшло у дітей, що вони дізналися.

Похвала за активність, формування позитивного досвіду навчання.

Такий сценарій дозволяє поєднати навчальні завдання з ігровою діяльністю, що сприяє ефективному засвоєнню математичного матеріалу та розвитку мислення, уваги, мовлення.

Ефективність використання дидактичних казок оцінюється за кількома напрямками, що охоплюють як кількісні, так і якісні показники, а також методи їхнього визначення. До кількісних показників належать рівень правильного виконання математичних завдань, таких як рахунок, класифікація, порівняння, визначення форми та величини, а також кількість завдань, які дитина виконує самостійно, без допомоги педагога. Якісні показники включають активність дітей, проявлену через участь у сюжеті, пропозиції власних рішень та ініціативність; розвиток мислення, який проявляється у здатності логічно аналізувати ситуацію, знаходити помилки та робити висновки; мовленнєву активність, що виявляється у здатності пояснити свої дії, відповісти на

запитання та описати послідовність дій героя; а також емоційний стан, який оцінюється за рівнем зацікавленості, позитивним емоційним реагуванням та відсутністю страху перед математичними завданнями. Для оцінювання цих показників використовуються різні методи, зокрема спостереження за активністю та участю дітей під час казки, ведення щоденника навчальної діяльності або анкетування дітей (для старшого віку) та педагогів, а також використання наочних результатів, таких як готові роботи, картки, малюнки та виконані завдання. Поєднання кількісних і якісних показників дозволяє комплексно оцінити, наскільки ефективно дидактична казка сприяє засвоєнню математичних знань, розвитку мислення, мовлення та емоційної сфери дітей з інтелектуальними порушеннями.

Дидактична казка є універсальним засобом навчання, оскільки її сюжет легко інтегрувати з іншими видами діяльності, що сприяє глибшому засвоєнню знань та розвитку різних видів пізнавальної діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями. Казковий сюжет дозволяє перетворити навчання на рольову гру, де дитина виконує функції героя. Через гру діти активно засвоюють математичні поняття, такі як рахунок предметів, визначення форм і величин, послідовність дій. Наприклад, під час казки «Цифрики загубилися» діти шукають «втрачені числа» у класі, пересуваючи картки, що символізують числа, що поєднує сюжет з руховою активністю та ігровим мотивом.

Малювання дозволяє візуалізувати сюжет та математичні завдання, роблячи абстрактні поняття більш доступними. Діти можуть зображати героїв казки, предмети, фігури, послідовність дій або способи розв'язання завдань. Наприклад, після сюжетного епізоду про «Подорож Геометричних Фігур» діти малюють будиночки для кожної фігури, що формує уявлення про форму, розмір та розташування об'єктів у просторі.

Крім того, казка стимулює конструктивну діяльність, коли діти створюють об'єкти з кубиків, паперу, пластиліну або піску. Моделювання допомагає відчутти обсяг, величину та співвідношення частин у предметах, що

сприяє засвоєнню абстрактних математичних понять. Наприклад, у сюжеті «Чарівний годинник» діти конструюють власний годинник із паперу або картону та визначають години й хвилини, співвідносячи їх із подіями казки.

Поєднання казки з грою, малюванням і моделюванням забезпечує мультисенсорне сприйняття інформації: візуальне, слухове, моторне та емоційне. Така інтеграція стимулює активну участь дітей, підвищує їхню мотивацію та ефективність засвоєння математичних знань. У результаті діти не лише засвоюють навчальний матеріал, а й розвивають уяву, креативність, дрібну моторику, логіку та мовлення. Таким чином, казковий сюжет у поєднанні з грою, малюванням і моделюванням є ефективним засобом комплексного розвитку дитини, формує емоційний зв'язок із навчанням та підвищує якість засвоєння математичних знань у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження показало, що дидактична казка є ефективним засобом розвитку математичних умінь у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Використання казкових сюжетів дозволяє перетворити навчальний процес на емоційно забарвлену гру, що сприяє кращому засвоєнню абстрактних математичних понять через образи, дії та сюжетні ситуації. Казка стимулює пізнавальну активність дітей, розвиток логічного мислення, уваги, пам'яті та мовлення, одночасно формуючи позитивне емоційне ставлення до навчання. Завдяки інтеграції казкових сюжетів із грою, малюванням та моделюванням діти отримують можливість засвоювати матеріал через різні канали сприйняття, що підвищує ефективність навчальної діяльності та сприяє комплексному розвитку особистості.

Перспективи подальшого використання дидактичної казки у спеціальній педагогіці полягають у її гнучкості та можливості адаптації під різні навчальні теми й рівні розвитку дітей. Методика створення математичних казок може бути розширена шляхом включення інтерактивних технологій, аудіо- та відео

матеріалів, а також спільної діяльності дітей у групах. Подальше використання цього методу дозволяє формувати індивідуальний підхід до кожної дитини, підвищувати мотивацію до навчання та забезпечувати ефективну корекцію інтелектуального розвитку. Таким чином, дидактична казка є важливим і перспективним інструментом сучасної спеціальної педагогіки, що сприяє розвитку математичних умінь та всебічного розвитку дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.

Література:

1. Гладченко, І.В. (2021). Корекційна спрямованість занять з формування елементарних математичних уявлень у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 104(4), 58-68.
<https://doi.org/10.33189/ectu.v104i4.90>
https://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/90
2. Гладченко, І.В. (2025) *Методичні основи корекційного навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку: математика*: практ. посіб. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 130 с.
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746746/>
3. Чеботарьова, О.В. (2021). Науково-методичне забезпечення реалізації змісту навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку: Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 18 лютого 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(1), 1–10.
<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-2-2>
<https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/127>
4. Altındağ Kumaş, Özlem. (2024). The power of digital story in early mathematics education: *Innovative approaches for children with intellectual disabilities*. PLOS ONE. 19. e0302128. 10.1371/journal.pone.0302128.
https://www.researchgate.net/publication/379870709_The_power_of_digital_story_in_early_mathematics_education_Innovative_approaches_for_children_with_intellectual_disabilities
5. Andersone, Rudite. (2009). *Through fairy-tales to math in the lessons*. Acta Didactica Napocensia. 2.
https://www.researchgate.net/publication/26629435_Through_fairy-ales_to_math_in_the_lessons
6. Arteaga-Martínez, Blanca & Hernandez, Adolfo & Sánchez, Jesús. (2021). El aprendizaje de contenidos lógico-matemáticos a través del cuento popular en Educación Infantil. *Ocnos Revista de Estudios sobre Lectura*. 10.18239/ocnos_2021.20.3.2619.
https://www.researchgate.net/publication/354321390_El_aprendizaje_de_contenidos_logico-matematicos_a_traves_del_cuento_popular_en_Educacion_Infantil
7. Jimenez, Bree & Kemmery, Megan. (2013). Building the Early Numeracy Skills of Students with Moderate Intellectual Disability. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*. 48. 479-490. 10.1177/215416471304800406.
https://www.researchgate.net/publication/298830906_Building_the_Early_Numeracy_Skills_of_Students_with_Moderate_Intellectual_Disability
8. Schnepel, Susanne & Krähenmann, Helena & Sermier Dessemontet, Rachel & Moser

Opitz, Elisabeth. (2019). The mathematical progress of students with an intellectual disability in inclusive classrooms: results of a longitudinal study. *Mathematics Education Research Journal*. 32. 10.1007/s13394-019-00295-w.

https://www.researchgate.net/publication/337841745_The_mathematical_progress_of_students_with_an_intellectual_disability_in_inclusive_classrooms_results_of_a_longitudinal_study

9. Yanovska, T., Titova, T. (2024). Особливості розвитку математичних уявлень старших дошкільників з порушеннями інтелекту. *Психологія і особистість*, (1), 156–173.

<https://doi.org/10.33989/2226-4078.2024.1.298777>

<https://psychpersonality.pnpu.edu.ua/article/view/298777>

УДК 373.2.016:376.42

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Каплієнко А. І.

У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти формування граматичних умінь у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Наголошується на важливості формування граматичних умінь для розвитку мовленнєвої компетенції та соціалізації дітей. Запропоновано алгоритм роботи, що включає оцінювання мовленнєвого розвитку, дидактичні ігри та інтерактивні вправи для засвоєння граматичних форм.

Ключові слова: граматичні уміння, мовленнєвий розвиток дітей з тяжкими порушеннями мовлення, ігрові технології.

The article explores the theoretical and practical aspects of developing grammatical skills in older preschool children with severe speech disorders. It highlights the importance of grammatical competence in fostering speech development and supporting children's socialization. A proposed work algorithm includes assessing speech development, using didactic games, and conducting interactive exercises to help children master grammatical forms.

Keywords: grammatical skills, speech development of children with severe speech disorders, game-based technologies.

Вступ. Мовлення є провідним засобом комунікації та ключовим елементом психічного розвитку дитини. Формування граматичної будови мовлення забезпечує становлення мовленнєвої компетенції та мовленнєвої комунікації загалом. Цілеспрямована робота з формування граматичних умінь має особливе значення під час дошкільного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Адже через системне порушення мовлення у більшості таких дітей спостерігається затримка у формуванні операцій